

ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ УУЛ УУРХАЙН БАЯЛГИЙН САНГИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ, ТУРШЛАГА

О.Нарантуяа, Б.Нандингэрэл
Ч.Онончимээ

Судалгааны нэгдүгээр хэсэгт эрсдэлийн сангуудын тухай ойлголт, төрөл хэлбэрүүд болон одоогоор үйл ажиллагаа явуулж байгаа уул уурхайн баялгийн сангуудын статистик мэдээлэл, хоёрдугаар хэсэгт уул уурхайн салбарт баялгийн санг амжилттай хэрэгжүүлсэн Норвеги, Канад, Австрали, Чили, Азербайжан зэрэг орнуудыг сонгон авч тухайн улсын уул уурхайн салбарыг хөгжүүлэхэд баримталсан төрийн бодлого, баялгийн сангийн зохицуулалт, ашиглалт болон түүний зөв зохистой зарцуулалтын талаар авч үзлээ.

Нэг. ЭРСДЭЛИЙН САНГУУДЫН ТУХАЙ ОЙЛГОЛТ, ТӨРӨЛ, ХЭЛБЭРҮҮД:

Баялгийг хүн бүрт тэгш хуваарилахдаа бэлэн мөнгөөр бус ногдол ашиг хуваарилах хуримтлалын сан хэлбэрээр шийдэх нь цаашдаа хүн амын орлого хэлбэртгүй дээшлэх сайн талтай юм.

Эрсдэлийн сангийн төрөл хэлбэрүүдийг судлаачид дараах байдлаар авч үзсэн байдаг. Үүнд:

- Тогтворжилтын;
- Хадгаламжийн;
- Хөрөнгө оруулалтын;
- Бусад гэсэн дөрвөн үндсэн төрөлд хувааж болохоор байна.

Одоогоор эдгээр сангуудыг тодорхойлсон тодорхойлолт, шалгуур үзүүлэлтүүд байхгүй ч **Тогтворжилтын сан** гэдгийг засгийн газрын орлого, зарлагыг тогтвортой байлгах зорилгоор байгуулсан, үйл ажиллагааны тодорхой дүрэмтэй тусгай мөнгөн сан гэж үзэх ойлголт давамгайлж байна. Ийм тогтворжилтын сангууд нь улс орны эдийн засгийг тогтворжуулах болон засгийн газрын татварын орлогын хэлбэлзэлийг тогтворжуулах гэсэн хоёр гол үүргийг хэрэгжүүлдэг байна.

Тогтворжилтын сангууд тогтоосон тодорхой дүрмийн дагуу бүрдэж, зарцуулалт нь хуулийн дагуу, төрийн эрх барих дээд байгууллагын хяналтын доор хэрэгждэг байна. Ийм сангуудыг байгуулсан төр, засгийн өндөр эрх мэдэл бүхий албан тушаалтнуудаас бүрдсэн удирдах зөвлөл ерөнхий удирдлагаар хангаж, орон тооны аппарат бүхий сангийн удирдлага өдөр тутмын ажлыг эрхэлдэг байна.

Тогтворжилтын сан байгуулсан ихэнх орнуудад санг бүрдүүлэгч орлогын эх үүсвэр нь нефть болон зэс зэрэг эрдэс баялаг, хөдөө аж ахуйн түүхий эд борлуулсны орлого зонхилж, тэдгээрийн дэлхийн зах зээлийн үнэ урьдчилан тогтоосон дээд түвшингээс дээш гарсан тохиолдолд зөрүүг нь санд төвлөрүүлэх, хэрэв тогтоосон доод түвшнээс буурсан тохиолдолд сангаас гарган зарцуулах нийтлэг зарчмыг удирдлага болгож байна. Эрдсийн сангийн хатуу журамтай зарим нэг орон эрдэс баялгаас орсон хямд мөнгөний үндэсний эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг арилгах зорилгоор сангийн мөнгийг тухайн орны нутаг дэвсгэр, хуулийн үйлчлэх хүрээнд байлгахыг хориглож, удирдлагыг гадны мэргэжлийн байгууллагуудад шилжүүлэх хүртэл арга хэмжээ авдаг байна.

Зориулалт, үйлчилж байгаа салбар зэргээс нь хамааруулан тогтворжилтын санг хөдөө аж ахуйн, эрдэс баялгийн, санхүүгийн, худалдааны, валютын ханшны тогтворжилтын гэх мэтээр хуваан үзэж болохоор байна. Хөгжиж байгаа олон оронд хөдөө аж ахуйн тодорхой нэг бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг тогтворжуулахаар сангууд байгуулсан жишээ түгээмэл байна.

Энэтхэгт цай, кофены, өмнөд америкийн орнуудад кофе, каучикийн тогтворжилтын сангууд байдаг байна. Чилид байгуулсан зэсийн тогтворжилтын сан сайн удирдлагатай, амжилттай ажилладаг сангийн нэг гэж дэлхий нийтэд үзэгддэг байна.

Хадгаламжийн сангууд тогтворжилтын сантай төстэй боловч санд мөнгө хуримтлуулах, сангаас санхүүжилт хийх зарчим нь өөр байдаг. Тогтворжилтын сангаас ялгагдах гол онцлог нь нефть, эрдэс баялгийн дэлхийн зах зээлийн үнийн өөрчлөлттэй сангийн бүрдүүлэлт, зарцуулалтыг холбодоггүй, голдуу нийт борлуулалтын орлогын юмуу төсвийн орлогын тодорхой хувийг санд төвлөрүүлдэг. Хадгаламжийн сангууд нь ихэвчлэн гадаад орнуудад байршиж өндөр зэрэглэлийн мөнгө, санхүүгийн хэрэгсэлд оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэлбэрээр хадгалагдаж байдаг байна.

Хадгаламжийн сангийн удирдлагад тавих шаардлага, сангаас хөрөнгө оруулалт хийх болзол, нөхцөл бусад сангуудынхыг бодвол ихээхэн хатуу бөгөөд олонх тохиолдолд энэ сангийн удирдлагыг гадны мэргэжлийн байгууллагад гэрээлэн шилжүүлдэг байна.

Өндөр хөгжилтэй орнуудад голдуу байгуулан ажиллуулж ирсэн **Хөрөнгө оруулалтын сангууд** нь нефть зэрэг эрдэс материал, хөдөө аж ахуйн түүхий эдтэй үндсэндээ холбоогүй тухайн орнуудын эдийн засагт бий болсон мөнгө, санхүүгийн асар их хуримтлалыг ухаалгаар байршуулан ажиллуулж байгаа зах зээлийн үеийн эдийн засгийн удирдлагын ердийн нэг арга хэрэгсэл юм. Иймээс ч санг бүрдүүлж зарцуулах журам нь орон бүрт адилгүй өөр өөрийн онцлогтой. Эдгээр сангуудын зарцуулалт, байршуулалт нь өргөн хүрээтэй, ихэнх тохиолдолд засгийн газрын төсвийн нэг хэсэг болж гадаад дотоодод томоохон хөрөнгө оруулалт, төслүүдийг хэрэгжүүлэхэд зориулагддаг байна.

Ийм эрдсийн бус хөрөнгө оруулалтын сангуудыг гадаад валютын нөөц ихээр хуримтлуулсан Сингапур, Хонг Конг, Өмнөд Солонгос мэтийн Азийн өндөр хөгжилтэй орнууд голлон байгуулж бүс нутагтаа болон дэлхийн орнуудад том хэмжээний төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлж хөрөнгө оруулахад зарцуулж байна.

Буурай хөгжилтэй зарим нэг орнууд байгалийн болон дэлхийн зах зээлийн сөрөг нөлөөллөөс эдийн засаг, экспортоо хамгаалах зорилгоор цэвэр гадны тусламжаас бүрдсэн тусгай сан байгуулан ажиллуулж амжилтад хүрч байгаа туршлага ч мөн байдаг байна. Гадны хөрөнгө санхүүжилтээр байгуулагдсан эдгээр сангууд нь тухайн орны засгийн газар, хандивлагч орнуудын хооронд тохирсон зарчим, зорилгын дагуу зарцуулагдаж, сангийн удирдлагыг эдгээр орноос бүрдсэн олон улсын удирдах зөвлөл хэрэгжүүлдэг байна.

Түүнээс гадна төрийн өмчийг хувьчилснаас олсон орлогын байгалийн баялаг олборлосонтой адил түр зуурын гэнэтийн орлого гэж үзэн тусгай санд төвлөрүүлэн ард түмний хяналтын доор тэдний саналын дагуу зарцуулдаг журам үйлчилдэг туршлага ч мөн байна. Ингэж байгуулагдсан **хувьчлалын сангууд** нь хадгаламжийн болон хөрөнгө оруулалтын сангуудтай нэгэн адил зарчмаар захиран зарцуулагддаг байна.

Одоогоор дэлхийн хэмжээнд 79 сан үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа бөгөөд эдгээрийн 52 нь уул уурхайн баялгаас бүрдэж байна.¹⁰¹

¹⁰¹ <http://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund-rankings/>

**Хүснэгт 1. Уул уурхайн орлогоос эх үүсвэр нь бүрддэг баялгийн
сангуудын талаарх лавлагаа**

2015 оны эхний хагас жилийн байдлаар

№	Улс	Сангийн нэр	Хөрөнгийн хэмжээ тэрбум.ам долл	Бий болсон он	Эх үүсвэр	Лина- Мэдуэллийн ил тод байдлын индекс
1	Норвеги	Тэтгэвэрийн сан Government Pension Fund- Global	873	1990	Газрын тос	10
2	АНЭ- Абу Даби	Абу Даби Хөрөнгө оруулалтын сан Abu Dhabi Investment Authority	773	1976	Газрын тос	6
3	Саудын Араб	SAMA Foreign Holdings	671.8	-	Газрын тос	4
4	Кувейт	Kuwait Investment Authority	592	1953	Газрын тос	6
5	Катар	Qatar Investment Authority	256	2005	Газрын тос Байгалийн хий	5
6	АНЭ- Абу Даби	Abu Dhabi Investment Council	110	2007	Газрын тос	-
7	Казахстан	Kazakhstan National Fund	77	2000	Газрын тос	2
8	ОХУ	Reserve Fund	76.8	2008	Газрын тос	5
9	ОХУ	National Welfare Fund	75.7	2008	Газрын тос	5
10	АНЭмират- Абу Даби	International Petroleum Investment Company	66.3	1984	Газрын тос	9
11	АНЭмират- Абу Даби	Mubadala Development Company	66.3	2002	Газрын тос	10
12	Ливи	Libyan Investment Authority	66	2006	Газрын тос	1
13	Иран	National Development Fund of Iran	62	2011	Газрын тос Байгалийн хий	5
14	АНУ-Аляска	Alaska Permanent Fund	53.9	1976	Газрын тос	10
15	Алжир	Revenue Regulation Fund	50	2000	Газрын тос Байгалийн хий	1
16	Бруней	Brunei Investment Agency	40	1983	Газрын тос	1
17	АНУ-Техас	Texas Permanent School Fund	37.7	1854	Газрын тос бусад	9
18	Азербайжан	<u>State Oil Fund</u>	37.3	1999	Газрын тос	10

19	АНУ-Нью Мексико	New Mexico State Investment Council	19.8	1958	Газрын тос Байгалийн хий	9
20	Канад	Alberta's Heritage Fund	17.5	1976	Газрын тос	9
21	АНУ-Техас	Permanent University Fund	17.2	1876	Газрын тос Байгалийн хий	-
22	Зүүн Тимор	Timor-Leste Petroleum Fund	16.9	2005	Газрын тос Байгалийн хий	8
23	Чили	Social and Economic Stabilization Fund	15.2	2007	Зэс	10
24	АНЭУ	Emirates Investment Authority	15	2007	Газрын тос	3
25	Оман	State General Reserve Fund	13	1980	Газрын тос Байгалийн хий	4
26	Чили	Pension Reserve Fund	7.9	2006	Зэс	10
27	Мексик	Oil Revenues Stabilization Fund of Mexico	6.0	2000	Газрын тос	4
28	Оман	Oman Investment Fund	6.0	2006	Газрын тос	4
29	Ботсвана	Pula Fund	5.7	1994	Алмаз болон бусад ашигт малтмал	6
30	АНУ-Ваойминг	Permanent Wyoming Mineral Trust Fund	5.6	1974	Ашигт малтмал	9
31	Тринадад ба Тобаго	Heritage and Stabilization Fund	5.5	2000	Газрын тос	8
32	Саудын Араб	Public Investment Fund	5.3	2008	Газрын тос	4
33	Ангол	Fundo Soberano de Angola	5.0	2012	Газрын тос	8
34	АНУ-Хойд Дакото	North Dakota Legacy Fund	3.2	2011	Газрын тос Байгалийн хий	-
35	АНУ-Алабама	Alabama Trust Fund	2.5	1985	Байгалийн хий	9
36	Казахстан	National Investment Corporation	2	2012	Газрын тос	-
37	Нигери	Nigerian Sovereign Investment Authority	1.4	2012	Газрын тос	9
38	АНУ-Луизиана	Louisiana Education Quality Trust Fund	1.3	1986	Газрын тос Байгалийн хий	-
39	Арабын Нэгдсэн Эмират-Рас аль Хайма	RAK Investment Authority	1.2	2005	Газрын тос	3
40	Ирак	Development Fund for Iraq	0.9	2003	Газрын тос	-
41	Венесуэл	FEM	0.8	1998	Газрын тос	1
42	Кирибати	Revenue Equalization Reserve Fund	0.6	1956	Фосфорит	1

43	Габон	Gabon Sovereign Wealth Fund	0.4	1998	Газрын тос	-
44	Гана	Ghana Petroleum Funds	0.45	2011	Газрын тос	-
45	Мавритани	National Fund for Hydrocarbon Reserves	0.3	2006	Газрын тос Байгалийн хий	1
46	Австарли	Western Australian Future Fund	0.3	2012	Ашигт малтмал	-
47	Монгол	Fiscal Stability Fund	0.3	2011	Ашигт малтмал	-
48	Экваторын Гвиней	Fund for Future Generations	0.08	2002	Газрын тос	-
49	Папуа шинэ Гвиней	Papua New Guinea Sovereign Wealth Fund	-	2011	Байгалийн хий	-
50	Туркменистан	Turkmenstan Stabilization Fund	-	2008	Газрын тос Байгалийн хий	-
51	АНУ-Баруун Виржиниа	West Virginia Future Fund	-	2014	Газрын тос Байгалийн хий	-
52	Мексик	Fondo Mexicano del Petroleo	-	2014	Газрын тос Байгалийн хий	-
		НИЙТ	4 126.5			

Хоёр. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ТУРШЛАГА

2.1 НОРВЕГИЙН ТЭТГЭВРИЙН САН

Баялгийн менежментийг хэрэгжүүлсэн сайн жишээнд Норвеги улсын туршлага авч үзсэн бөгөөд Норвеги улсын хувьд байгалийн баялгийг хамгийн зөв зохистой хэрэгжүүлж, дэлхийн хэмжээний томоохон баялгийн санг хөгжүүлж чадсан төдийгүй дэлхийд гуравдугаарт орох газрын тос экспортлогч бөгөөд ямар ч өргүй улс юм.

Норвегийн баялгийн сангийн хувьд:

1990 онд Норвеги улс байгалийн баялгийн зөв зохистой хуваарилалтыг бий болгох Норвегийн нефтийн санг байгуулсан бөгөөд уг сангийн зорилго нь компаниудын татвар, мөн хайгуулын тусгай зөвшөөрөл болон төрийн шууд санхүүжилтийн хүү, төрийн өмчит “State Oil Hydro” компаний ногдол ашгаас үндсэндээ бүрдсэн Норвегийн газрын тосны салбарын илүүдэл их хэмжээний орлогын зарим хэсгийг хөрөнгө оруулахад чиглэгдэж байв.

Нефтийн экспорт өндөр байсан үе буюу 2005 онд экспортын 45 хувийг эзлэж байх үед Норвеги улс сандаа бүтцийн болон зохицуулалтын өөрчлөлт хийж, баялгийн хараалаас сэргийлэх арга хэмжээ авчээ.

2006 оноос Норвегийн нефтийн сангийн нэрийг–Төрийн тэтгэвэрийн сан болгон өөрчилсөн бөгөөд Төрийн тэтгэвэрийн сан-Глобал нь Норвегийн газрын тосны орлогын ашгийн илүүдлээс бүтсэн хадгаламжийн сан юм.

Норвегийн төрийн тэтгэвэрийн сан нь Норвегийн Засгийн газрын эзэмшдэг хоёр тусдаа Үндэсний баялгийн сан /Sovereign Wealth Fund/ болох Төрийн тэтгэвэрийн сан-Глобал /өмнө нь Төрийн нефтийн сан гэдэг байсан/, Төрийн тэтгэвэрийн сан-Норвеги /өмнө нь Үндэсний даатгалын схемийн сан гэдэг байсан/ хоёроос бүрддэг.

Тус санг Норвегийн Төв банкны харьяа Norges Bank Investment Management (NBIM) тусгай нэгжид хариуцуулах бөгөөд Сангийн яамны нэрийн өмнөөс, Сангийн яамны гаргасан зааврын дагуу үйл ажиллагаагаа явуулдаг байна. Европын хамгийн том тэтгэврийн сан болохын хувьд хэмжээгээрээ АНУ-ын хамгийн том төрийн тэтгэврийн сан болох Калифорнийн төрийн албан хаагчийн тэтгэврийн сантай дүйцэж очино.

Түүнчлэн энэхүү нэгж нь Засгийн газрын урт хугацааны бусад сангуудын менежментийг мөн хариуцдаг. Үүнд гадаад валютын нөөцийн сан, нефтийн даатгалын сан зэрэг орох бөгөөд хамгийн гол нь эдгээр сангийн хөрөнгийг нэг цэгээс төвлөрүүлэн удирдаж, зарцуулалтад хяналт тавьж, урт хугацааны хөрөнгө оруулалтын үр шимийг нэмэгдүүлэх зорилготой юм.

Сангийн хөрөнгийн хувьд 2015 онд 873 тэрбум болсон байна. 1998 оноос эхлэн сангийн хөрөнгийн 40% хүртэлхийг олон улсын хөрөнгийн биржийн зах зээлд байршуулахыг зөвшөөрдөг болжээ. 2007 онд Сангийн яам 60% хүртэл хөрөнгө оруулахаар шийдвэрлэсэн байна. Одоогийн байдлаар нийт хөрөнгө оруулалтын 40 орчим хувийг үнэт цаасны зах зээл оруулсан хөрөнгө оруулалт байх бөгөөд Засгийн газраас сангийн нөөцийг хянахдаа янз бүрийн салбарт болон бүс нутагт хөрөнгө оруулж байна.

Сангийн яам сангийн санхүүгийн үйл ажиллагааг хариуцдаг учраас сангийн хөрөнгө оруулалтын зах зээлд мониторинг хийж, сангийн хөрөнгийн ашиглалтыг тусгай шалгуурын үндсэн дээр үнэлгээ хийдэг.

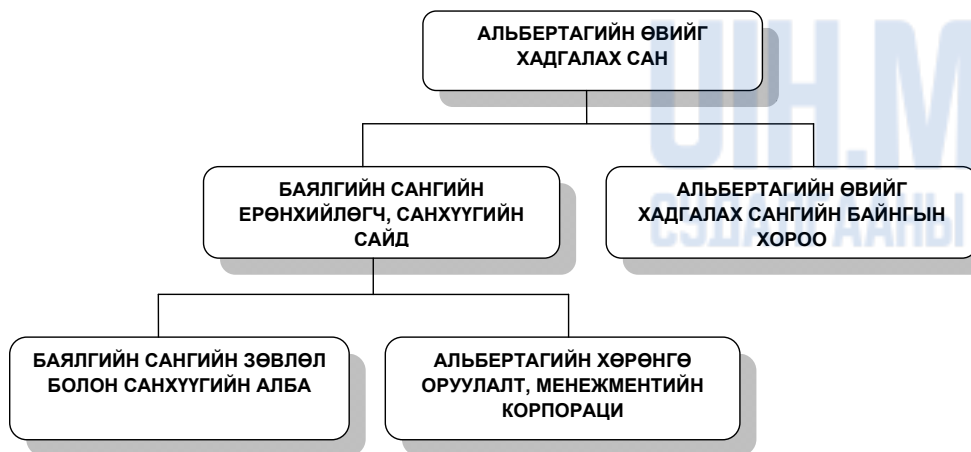
Норвегийн сангийн нэг онцлог нь иргэний нийгэм, олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл, парламентын хүрээнд яригдаж тогтсон бүрэн ил тод байдлыг хангасан явдал юм.

2.2 КАНАДЫН АЛЬБЕРТАГИЙН ӨВИЙГ ХАДГАЛАХ САН

Альбертагийн өвийг хадгалах сан нь урт хугацааны хадгаламжийн сан бөгөөд анх дахин сэргээгдэхгүй байгалийн нөөцийн орлогын тодорхой хэсгийг хуримтлуулж хойч үедээ өвлүүлэх зорилгоор байгуулагдсан юм.

Альберта сангийн эрх зүйн гол баримт бичиг нь “Альбертагийн өвийг хадгалах сангийн акт” юм. Энэхүү актаар сангийн зорилго, бүтэц, үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалт, эрх зүйн харилцааг зохицуулсан байдаг.

Зураг 1.

“Альбертагийн өвийг хадгалах сан”-г ерөнхийд нь баялгийн сангийн Зөвлөлийн ерөнхийлөгч, Санхүүгийн сайд хоёр удирддаг.

Эдгээрийн удирдлага дор “Баялгийн сангийн зөвлөлийн болон санхүүгийн алба”

“Альбертагийн хөрөнгө оруулалт менежментийн корпораци” ажилладаг.

Баялгийн сангийн зөвлөлийн ерөнхийлөгч, санхүүгийн сайд хоёр нь Альбертагийн сангийн хуримтлалаас оруулсан хөрөнгө оруулалтын урт хугацааны ашгийг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалтаас үүдэн санхүүгийн алдагдалд орох эрсдлээс сэргийлэх гол үүрэгтэй ажилладаг.

“Альбертагийн өвийг хадгалах сан”-ын бүтцийн нэгжийг тус бүрт нь авч үзвэл:

1. “Баялгийн сангийн зөвлөлийн болон санхүүгийн алба” нь сангийн хөрөнгө оруулалтын бодлого, удирдамжийг боловсруулах, сангийн нягтлан бодох бүртгэл, хөрөнгө оруулалтын талаар тайлагнах, сангийн хөрөнгө оруулалт, эрсдлийн удирдлагад дүн шинжилгээ хийх үүрэгтэй ажилладаг.
2. “Альбертагийн хөрөнгө оруулалт менежментийн корпораци” нь хөрөнгө оруулалтын бодлого, удирдамжид нийцүүлэн сангийн хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлж, удирдан зохион байгуулах үүрэгтэй. Корпораци нь Канадын Эдмонтонд төвтэй орон нутгийн корпораци бөгөөд хөрөнгө оруулалтын менежментийн удирдлагууд, туршлагатай бизнесменүүдээс бүрдсэн удирдлагын зөвлөлийг удирдан ажилладаг.
3. 3/ Альбертагийн өвийг хадгалах сангийн байнгын хороо нь 9 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд Альберта мужийн хууль тогтоох Ассамблейн гишүүд буюу бүх намын төлөөллөөс 6 гишүүн, бие даан сонгогдсон 3 гишүүн байна.

Байнгын хороо нь сангийн жилийн эцсийн тайланд үнэлэлт, дүгнэлт хийх, сангийн эрхэм зорилго биелэж байгаа эсэх талаар тайлагнах үүрэгтэй ажилладаг. Мөн сангийн жилийн эцсийн тайланг байнгын хорооны хурлаар баталдаг. Байнгын хороо нь жил бүр иргэдтэй уулзаж санал солилцдог бөгөөд энэхүү уулзалтыг Альберта мужийн олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр шууд дамжуулдаг.

Анх Альбертагийн сан нь 1976 онд дахин сэргээгдэхгүй байгалийн нөөцийн орлогын 30 хувийг хадгалж үйл ажиллагаагаа эхлүүлж байсан бол 2014-2015 оны сангийн нийт хөрөнгө 17,9 тэрбум доллар, хөрөнгө оруулалтын нийт ашиг 1,825 сая доллар, үүнээс тухайн жилийн зардал 147 сая доллар, инфляцыг тогтворжуулахад 210 сая доллар зарцуулж үлдсэн 1,468 сая долларыг Альбертагийн орлогын санд төвлөрүүлсэн байна. Альбертагийн сан нь төрөлжсөн буюу багц хөрөнгө оруулалтын бодлого баримталдаг бөгөөд үүнийг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 2. Хөрөнгө оруулалтын бодлогын хувь

Төрөл	Бодлогын зорилтот хувь	Доод хувь	Дээд хувь
Валют, тогтмол орлого	20%	15%	45%
Валютын зах зээл		0%	25%
Тогтмол орлого		10%	35%
Урт хугацааны бонд		0%	10%
Хувийн үл хөдлөх хөрөнгө		0%	10%
Инфляцын мэдрэмжтэй хөрөнгө оруулалт	30%	15%	40%
Үл хөдлөх хөрөнгө		10%	20%
Дэд бүтэц		5%	15%

Ойн аж ахуй		0%	5%
Богино хугацааны бонд		0%	10%
Хувийн зээл		0%	5%
Үнэт цаас	50%	35%	70%
Канад	8%	5%	15%
Дэлхийн хөгжингүй орнууд	42%	20%	65%
Хөгжиж буй зах зээл		0%	10%
Хилийн зах зээл		0%	5%
Хувийн өмч		0%	10%
Эрсдлийн сан		0%	6%

2.3 АВСТРАЛИЙН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ИРЭЭДҮЙН САН

Австрали улс нь уул уурхайн үйлдвэрлэлийн 200 гаруй жилийн түүхтэй бөгөөд энэ чиглэлийн хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлээд 150 жил болжээ.

Австралийн муж улсууд нь тус тусдаа “Mineral law” буюу ашигт малтмалын хуультай, эдгээр нь хоорондоо зохицуулалтын нарийн ялгаатай боловч ашигт малтмалын хуулийн үйлчлэх ерөнхий хүрээ нь ашигт малтмалын олборлолтын үйл ажиллагаа, түүнтэй шууд хамаатай байгаль орчныг нөхөн сэргээх, хаягдал зайлуулах, тээвэрлэх харилцааг зохицуулахаар хязгаарлагддаг. Ашигт малтмалын болон байгалийн баялгийн хуваарилалтыг дараах хууль тогтоомжуудаар зохицуулж байна. Тухайлбал:

- Австралийн Ашигт малтмалын тухай
- Газрын тосны хууль (Petroleum Law)
- Үндэсний парк, онгон байгалийг хамгаалах тухай хууль
- Нийтийн удирдлага, хяналт, хариуцлагын тухай хууль, 2013¹⁰²
- Нийтийн үйлчилгээний акт
- Ирээдүйн сангийн акт, 2006¹⁰³
- Боловсролын хөрөнгө оруулалтын сангийн акт
- Австралийн бүтээн байгуулалтын сангийн акт, 2008
- Эрүүл мэнд болон эмнэлгийн сангийн акт
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн халамжийн сангийн акт, 2013
- Анагаахын судалгааны ирээдүйн сангийн акт, 2015

Австралийн Засгийн газрын Ирээдүйн сан /Баялгийн сан-sovereign wealth fund/

- Сангийн зорилго: Австралийн Засгийн газрын ирээдүйн сан нь бие даасан удирдлагатай хөрөнгө оруулалтын сан юм. Ирээдүйн санг 2004 онд Peter Costello-ийн туслалцаатайгаар анх байгуулсан бөгөөд Ирээдүйн сангийн актын дагуу 2006 оны 5 сард 18 тэрбум австрали долларын хөрөнгө оруулж, өөрчлөн байгуулсан. Сангийн зорилго нь төсвөөс санхүүжүүлээгүй хамтын нийгэмлэгийн өндөр насны тэтгэврийн хариуцлагад зориулан нөөц байгуулах замаар Австралийн засгийн газрын урт хугацааны санхүүгийн байдлыг бэхжүүлэх явдал юм.

Энэ нь хүн амын насжилт Австралийн засгийн газрын санхүүд бодитой дарамт үзүүлэх үед өр төлбөр болох юм. Ирээдүйн сан нь тодорхой хэмжээний төсвийн илүүдэл хөрөнгө, Telstra-н үлдэгдэл хувьцааны шилжүүлэг болон Telstra¹⁰⁴-н засгийн газрын эзэмшлийн борлуулалтын орлого зэрэг хэд хэдэн хандив авсан.

¹⁰² Public Governance, Performance and Accountability Act 2013

¹⁰³ Future Fund Act 2006

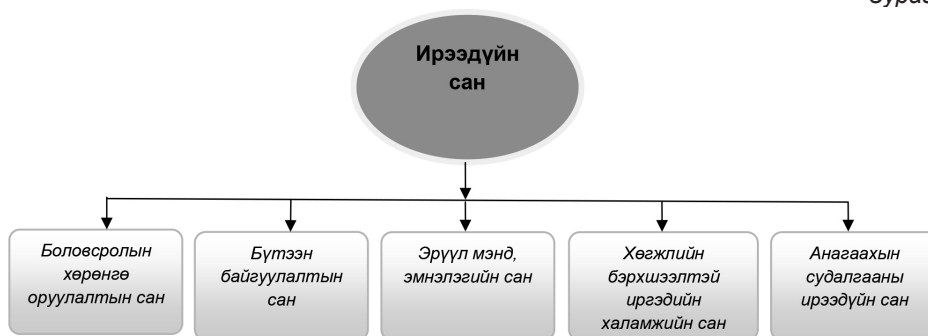
¹⁰⁴ Австралийн хамгийн том харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн компани

Ирээдүйн сангийн хяналтын зөвлөл нь сангийн хөрөнгөөр хэрхэн хөрөнгө оруулалт хийх шийдвэрийг гаргадаг. Ирээдүйн сангийн тухай хуульд заасанаар сангийн үлдэгдэл хөрөнгө төлөвлөсөн төвшинг давсан эсвэл хурлын үйл ажиллагаанд зориулсан зардлуудаас бусад тохиолдолд Ирээдүйн сангаас 2020 он хүртэл хөрөнгө гаргахыг зөвшөөрөхгүй байхаар тусгасан.

Сан нь 2020 он гэхэд сангийн хөрөнгийн хэмжээг 140 тэрбум австрали долларт хүргэх зорилготой байгаа бөгөөд холбооны төсвөөс жил бүр өндөр насны тэтгэврийн төлбөрт 7 тэрбум австрали долларын санхүүжилт хийдэг. Сангийн хөрөнгө нь үл хөдлөх хөрөнгө, бараа, таваар, хувьцаа, валют болон бондоос бүрдэх бөгөөд төрийн хяналтанд байдаг. Ирээдүйн сан нь сангийн тусгай данс болон хөрөнгө оруулалтын сангаас бүрдэнэ.

Ирээдүйн сан нь дараах сангуудаас бүрдэнэ.

Зураг 2.

Хүснэгт 3. Сангуудын хөрөнгийн үлдэгдэл

2015 оны 9 сарын 30-ны байдлаар

Сангийн нэрс	Хандив	Орлого	Зарлага	Хэмжээ (австрали доллар)
Ирээдүйн сан	60.5	56.7	0	117.83 тэрбум
Боловсролын хөрөнгө оруулалтын сан	6.5	1.3	4.1	3.69 тэрбум
Бүтээн байгуулалтын сан	10.9	1.8	9.1	3.64 тэрбум
Эрүүл мэнд болон эмнэлэгийн сан	5.0	1.0	4.5	1.5 тэрбум
Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн халамжийн сан	2.5	0	0	2.5 тэрбум
Нийт хэмжээ	85.4	60.8	17.7	128.5

- Үндэсний бүтээн байгуулалтын сан:
2008 оны Үндэсний бүтээн байгуулалтын сангийн актын дагуу байгуулагдсан.
Хөрөнгийн хэмжээ: 3.6 тэрбум австрали доллар.
Сангийн зорилго: Тээвэр, харилцаа холбоо, эрчим хүч, усны дэд бүтцийн хөгжил, бүтээн байгуулалт болон хэрэгцээтэй үндэсний өргөн зурвастай холбоотой Хамтын нийгэмлэгийн төлбөрийн чадварыг сайжруулахад оршино.
Ирээдүйн сангийн хяналтын зөвлөл нь сангийн хөрөнгөөр хэрхэн хөрөнгө оруулалт хийх шийдвэрийг гаргадаг. Сангаас гарах төлбөрүүдийг хууль тогтоомжийн дагуу Австралийн дэд бүтцийн зөвлөгөөтэй уялдуулан Засгийн газар тогтооно.

- Боловсролын хөрөнгө оруулалтын сан:
2008 оны Үндэсний бүтээн байгуулалтын сангийн актын дагуу байгуулагдсан.
Хөрөнгийн хэмжээ: 3.69 тэрбум австрали доллар.
Сангийн зорилго: Хамтын нийгэмлэгийн дээд боловсролын бүтцийг бий болгох, эрдэм шинжилгээ судалгааны дэд бүтэц, мэргэжлийн боловсрол болон сургалтын дэд бүтцийг хөгжүүлэх, хэрэгцээт боловсролын дэд бүтэц болон шилжилтийн дээд боловсролын хандивын сангийн төлбөрүүдийг хийх болон төлбөрийн чадварыг дээшлүүлэхэд оршино. Ирээдүйн сангийн хяналтын зөвлөл нь сангийн хөрөнгөөр хэрхэн хөрөнгө оруулалт хийх шийдвэрийг гаргадаг. Сангаас гарах төлбөрүүдийг хууль тогтоомжуудын хүрээнд Боловсролын хөрөнгө оруулалтын сангийн зөвлөлийн зөвлөгөөтэй уялдуулан Засгийн газар тогтооно. Хууль тогтоомжийн дагуу ТУЗ-ийн зөвлөгөөний дагуу Засгийн газраас тогтоосон төлбөрийг сангаас санхүүжүүлнэ.
- Эрүүл мэнд, эмнэлгийн сан:
2008 оны Үндэсний бүтээн байгуулалтын сангийн актын дагуу байгуулагдсан.
Хөрөнгийн хэмжээ: 1.5 тэрбум австрали доллар
Хамтын нийгэмлэгийн эрүүл мэндийн салбарын дэд бүтцийн хөгжил, бүтээлтэй холбоотой төлбөрийн чадварыг сайжруулах, хөгжүүлэх зорилготой.
Ирээдүйн сангийн хяналтын зөвлөл сангийн хөрөнгөөр хэрхэн хөрөнгө оруулалт хийх шийдвэрийг гаргадаг. Хууль тогтоомжийн дагуу ТУЗ-ийн зөвлөгөөний дагуу Засгийн газраас тогтоосон төлбөрийг сангаас санхүүжүүлнэ.
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн халамжийн сан¹⁰⁵: Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн австралийн сангийн актын дагуу 2013 онд байгуулагдсан.
Хөрөнгийн хэмжээ: 2.5 тэрбум австрали доллар.
Сангийн зорилго нь: Хамтын нөхөрлөлийн орнуудын нутаг дэвсгэр дээр 2013 оны үндэсний хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн даатгалд хамруулах тухай хууль болон хуулийн хэрэгжилт, нөхөн төлбөрийг санхүүжүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.
- Анагаахын судалгааны ирээдүйн сан:
Анагаахын судалгааны ирээдүйн сангийн актын дагуу 2015 онд байгуулсан.
Хуулийн зорилго нь: эрүүл мэндийн судалгаа, эрүүл мэндийн инновацийг дэмжих, санхүүгийн туслалцаа, буцалтгүй тусламж үзүүлэх замаар Австралийн эрүүл мэндийн салбарыг сайжруулах явдал юм. Зөвлөл хууль тогтоомж болон хөрөнгө оруулалтын захиран зарцуулах эрхийн хүрээнд хөрөнгө оруулалтын стратегийг хэрэгжүүлнэ. Сангаас гарах тусгай төсөл хөтөлбөр болон санаачилгуудад зориулсан төлбөрүүдийг хууль тогтоомжийн дагуу засгийн газар шийдвэрлэнэ.

Хүснэгт 4. Ирээдүйн сангийн хөрөнгийн хуваарилалт

2015 оны 9 сарын 30-ны байдлаар

Салбар	Хэмжээ \$ million	Сангийн хөрөнгийн хувиар
Австралийн салбарт	7.597	6.4
Дэлхийн хэмжээнд		
Хөгжингүй зах зээл	22.115	18.8
Хөгжиж буй зах зээл	9.266	7.9
Хувийн салбарт	14,115	12.0
Өмч хөрөнгө	7,504	6.4
Дэд бүтэц болон ойн аж ахуй ¹⁰⁶	9,052	7.7
Өрийн бичиг	14,993	12.7
Альтернатив хөрөнгө	15,451	13.1
Бэлэн мөнгө	17,740	15.1
Дүн	117,832	100

¹⁰⁵ The Disability Care Australia Fund

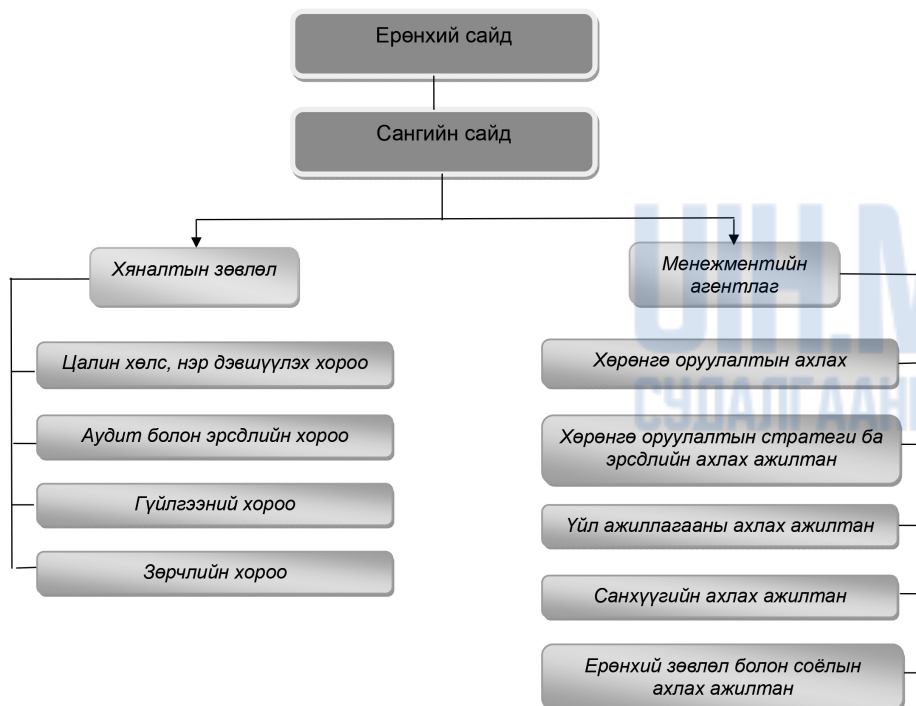
¹⁰⁶ Infrastructure & timberland

Хүснэгт 5. Хөрөнгө оруулалтын хөрөнгийг бүс нутгаар авч үзвэл

Австрали	20%
Америкийн нэгдсэн улс	29%
Европ	14%
Англи	5%
Япон	9%
Хөгжилтэй бусад орнууд	4%
Хөгжиж буй орнууд	20%

Хүснэгт 6. Салбараар авч үзвэл

Эрчим хүч	6%
Эд материал	9%
Аж үйлдвэр	12%
Discretionary	13%
Хэрэглээний түүхий эд	10%
Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ	10%
Санхүү	23%
Мэдээллийн технологи	12%
Харилцаа холбооны салбар	4%
Бусад	1%

Зураг 3. Сангийн бүтэц, зохион байгуулалт

- *Хяналтын зөвлөл-futur fund board of guardians*

Зөвлөлийн зорилго: Хяналтын зөвлөл нь хууль тогтоомжийн дагуу сангийн хөрөнгийг хэрхэн хөрөнгө оруулах талаар шийдвэр гаргах үүрэгтэй.

Энэхүү үүргээ хэрэгжүүлэхдээ хяналтын зөвлөлийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий менежментийг агентлагаас зөвлөмж, зөвлөгөө авна.

Хяналтын зөвлөл нь засгийн газраас хараат бус байна. Сангийн хуулиар төлөөлөн удирдах зөвлөлийн хараат бус байдлыг хангах зорилгоор сангийн хяналтыг баялгийн сангийн эрхлэгч болон сангийн сайдаар дамжуулан Засгийн газарт олгосон.

Засгийн газар нь Хяналтын зөвлөлийн гишүүдийг томилж, сан тус бүрийн хөрөнгө оруулалтын мандатын байгуулах үүрэгтэй.

Хяналтын зөвлөлийн гишүүд нь хөрөнгө оруулалтын талаар туршлагатай, мэргэжлийн нэр хүнд бүхий, санхүүгийн хөрөнгө эсвэл аж ахуй нэгжийн удирдлагын менежмент эзэмшсэн зэрэг хууль эрх зүйн шаардлагыг хангасан байх ёстой. Хяналтын зөвлөл нь макро эдийн засгийн удирдлага, бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх талаар зөвлөгөө өгч оролцохгүй бөгөөд энэхүү асуудлуудад хөрөнгө оруулалтын зорилгын үүднээс зөвхөн анхаарлаа хандуулан ажиллана. Зөвлөл нь хууль тогтоомжид заасны дагуу сангийн жилийн тайланд аудит хийж хариуцлага тооцох арга хэмжээг тусган парламентад өргөн мэдүүлнэ. Мөн хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаа, сангийн гүйцэтгэлийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг улирлаар гарган өгөх бөгөөд хэвлэл мэдээллээр нийтлэх талаар шийдвэр гаргана.

Мөн менежментийн агентлагтай хамтран хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны удирдлага зохион байгуулалтын талаар дэлгэрэнгүй мэдээлэл /төлөөлөгчдийн ерөнхий бүтэц, цалин хөлс, хүний нөөцийн менежмент/, хүрээлэн буй орчны хяналт /санхүүгийн хяналт, үйл ажиллагааны эрсдлийг оролцуулан/, зохион байгуулалтын зураг төслүүдийн талаар жил бүр тайлан гаргаж өгнө.

Хяналтын зөвлөл нь Баялгийн сангийн олон улсын чуулга уулзалтын хүрээнд баялгийн сангийн засаглал, хариуцлага, ил тод тогтолцоог бий болгох Сантьягогийн зарчмын хэрэгжилтийн талаар жил бүр өөрийн үнэлгээний тайланг гаргаж өгдөг. Хяналтын зөвлөлийн чиг үүргээ хэрэгжүүлэх хэлбэр нь хуралдаан байх бөгөөд зөвлөлийн дарга хэдийд ч хуралдааныг зарлан хуралдуулж болох бөгөөд хэрэв зөвлөлийн гишүүн санал гаргасан тохиолдолд бичгээр хүсэлт хүлээн авсанаас хойш 30 хоногийн дотор хуралдана. Хяналтын зөвлөл нь аливаа асуудлыг хэлэлцээд олонхийн саналаар шийдвэрлэнэ. Хэрэв саналын тоо тэнцсэн тохиолдолд хуралдаан даргалагчийн саналыг харгалзан шийдвэрлэнэ.

Бүтэц зохион байгуулалт: Хяналтын зөвлөл нь дарга, 8 гишүүнээс бүрдэнэ. Зөвлөлийн гишүүдийг хариуцсан сайд нь томилдог бөгөөд санхүүгийн хөрөнгө оруулалтаар мэргэшсэн байдал, компанийн удирдлагын чиглэлээр өндөр дадлага туршлагатай, санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын мэдлэг туршлагыг харгалзан сонгодог. Хяналтын зөвлөлийн гишүүд нь 5 жилийн хугацаагаар ажлын хагас өдрөөр ажиллана.

Хяналтын зөвлөл нь дотроо дараах 4 хороотой байна. Үүнд:

- *Цалин хөлс, нэр дэвшүүлэх хороо: дарга, 4 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй. Хороо нь зөвлөлд зөвлөх, хөрөнгө оруулагч компанийн орон тоо, ажилтнуудыг албан тушаалд томилох, тэдгээрийн цалин хөлстэй холбоотой асуудлуудыг хариуцдаг.*
- *Зөрчлийн хороо: дарга, 3 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй. Тус хороо нь зөвлөл болон зөвлөлийн хорооны гишүүдийн дунд ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх асуудлын талаар зөвлөлд зөвлөгөө өгөх болон түүнд хяналт тавина.*

- *Аудит, эрсдлийн хороо: дарга, 8 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй. Хороо нь хяналтын хүрээнд гадаад тайлан тооцоо, хууль тогтоомжийн биелэлт, гадаад, дотоод аудит, эрсдлийн менежментийн асуудлыг хариуцдаг.*
- *Гүйлгээний хороо: дарга, 3 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй. Зөвлөлийн ямар нэгэн гүйлгээ хийхтэй холбоотой ажилд дэмжлэг тусалцаа үзүүлэн ажилладаг.*

Хууль эрх зүйн үндэслэл: Хяналтын зөвлөл нь 2006 оны Ирээдүйн сангийн актын 4 дүгээр бүлэгт заасны дагуу эрх, үүргээ хэрэгжүүлнэ.

- Менежментийн агентлаг-future fund management agency

Зорилго: Ирээдүйн сангийн Хяналтын зөвлөлд хөрөнгө оруулалтын хамгийн тохиромжтой стратегийг хэрэгжүүлэх, хөгжүүлэх талаар зөвлөмж боловсруулж өгөх, дэмжлэг үзүүлэх үүрэгтэй.

Сангийн менежментийн агентлаг нь сангийн хөрөнгө оруулалтын хамгийн үр өгөөжтэй стратегийг боловсруулан Хяналтын зөвлөлд өгөх үүрэгтэй бөгөөд стратегийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой бүхий л удирдлага болон захиргааны ажлыг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

Агентлаг нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- *Зөвлөлийн шийдвэрийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай арга хэмжээ авах*
- *Зөвлөлд захиргааны үйлчилгээ үзүүлэх*
- *Зөвлөлийг мэдээ, мэдээллээр хангах*
- *Зөвлөлийн үйл ажиллагаанд зөвлөмж, зөвлөгөө өгөх*
- *Зөвлөлд боломжтой нөөц бололцоогоороо туслах*
- *Хуулиар олгосон бусад чиг үүрэг*

Агентлаг нь зөвлөлөөс өгсөн чиглэл, гаргасан бодлогуудын дагуу ажиллах ёстой. Бүтэц, зохион байгуулалт: Дарга, 4 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй.

Эрх зүйн зохицуулалт: Ирээдүйн сангийн актын 5 дугаар бүлгээр эрх, үүрэг болон бусад холбогдох асуудлуудыг зохицуулсан. Агентлаг нь 2013 оны олон нийтийн удирдлага, хяналт, хариуцлагын тухай хуулийн дагуу байгуулагдсан бөгөөд ажилтнууд нь нийтийн үйлчилгээний актын дагуу ажилладаг.

2.4 ЧИЛИЙН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫН САН

Чилийн тогтвортой байдлын сан нь Чилийн ард түмний өмч бөгөөд Чили улсын ирээдүйн тогтвортой байдлын баталгаа юм. Иймд уг сангийн хөрөнгийг хамгийн хатуу, ил тод стандартын дагуу удирддаг.

Сангийн зорилго нь зэсийн ханш унасан үед татварын алдагдлыг нөхөх, улсын өр төлбөрийг барагдуулах, бондын баталгаа гаргах зэрэгт зарцуулагдах юм.

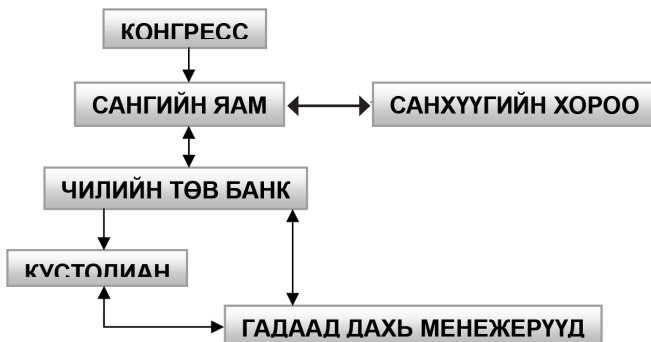
Тогтвортой байдлын сангийн эрх зүйн зохицуулалтын гол баримт бичиг нь Чили улсын конгрессоос 2006 онд баталсан “Төсвийн хариуцлагын тухай” хууль юм. Энэ хуулиар сангийн бүтэц, зохион байгуулалт, чиг үүрэг, хөрөнгө оруулалтын тогтолцоо, эрх зүйн харилцааг нарийвчлан зохицуулсан байдаг.

Тогтвортой байдлын сан нь Чилийн сангийн яамны мэдэлд үйл ажиллагаагаа явуулдаг бөгөөд

- эдийн засаг, нийгмийн тогтворжуулалтын;
- тэтгэвэрийн гэсэн 2 салбар сантай.

Гэхдээ тэтгэвэрийн нөөцийн сан нь эдийн засаг, нийгмийн байдлыг тогтворжуулах сангийн үндсэн бүрэлдэхүүнд багтаж байдаг боловч тусдаа данс тооцоотой, тусад нь салгаж удирдлагыг хэрэгжүүлж, өгөөжийг нь тооцож байдаг юм байна.

Зураг 4.

- Эдийн засаг, нийгмийн тогтворжуулалтын сангийн эх үүсвэрийг тэнцвэржүүлж тооцсон төсвийн төлөвлөгөөт орлогоос давсан төсвийн бодит бүх илүүдэл орлого ба төсвийн ашиг, олон улсын санхүүгийн зах зээлд хөрөнгө оруулалт хийсэн үйл ажиллагаанаас олсон нэмэлт орлогоос бүрдүүлдэг.
- Харин тэтгэвэрийн сангийн эх үүсвэрийг эдийн засаг, нийгмийн тогтворжуулалтын сангаас, уг сангийн хөрөнгө хүрэлцэхгүй бол төсөвт тусгах замаар төсвийн санхүүжилтийн хэлбэрээр, эсвэл төв банкнаас засгийн газар зээл авах байдлаар жил бүр наад зах нь ДНБ-ний 0,2 хувьтай тэнцэх хэмжээгээр тооцож уг санд мөнгөн хуримтлалын зузаатгал хийж байхаар хуульчилсан байдаг. Энэ сангийн гол зориулалт нь тэтгэвэрийн санг бүрэн мөнгөжүүлэх, засгийн газраас тэтгэвэрийн доод хэмжээг тогтоож түүнийг хангах урт, дунд хугацааны зорилтыг хэрэгжүүлэхэд хүрэлцэхүйц хөрөнгийг бодит мөнгөн хэлбэрээр хуримтлуулан бий болгох зорилготой ажээ.

Тогтвортой байдлын санг Чилийн сангийн сайд толгойлох бөгөөд сайд нь сангийн бодлогыг тодорхойлох, мөн хөрөнгө оруулалт, үйл ажиллагааны менежментийг хариуцах үүрэгтэй ажилладаг.

Сангийн яамны дэргэд санхүүгийн хороо ажиллах бөгөөд хороо нь санхүү эдийн засгийн өндөр мэдлэгтэй, энэ чиглэлээр ажилласан туршлагатай, өндөр нэр хүндтэй гишүүдээс бүрддэг. Санхүүгийн хороо нь тогтвортой байдлын сангийн хөрөнгө оруулалтын стратеги, бодлогын талаар сангийн яаманд зөвөлгөө өгөх үүрэгтэй ажилладаг.

Чилийн төв банк нь засгийн газартай гэрээ байгуулж ажилладаг бөгөөд энэхүү санг бүхэлд нь Төв банкинд засгийн газрын нэрийн тусгай дансанд байршуулдаг. Төв банк нь тус сангийн хөрөнгийг олон улсын санхүүгийн зах зээлд байршуулж нэмэлт мөнгөн хөрөнгө босгох, эрсдлээс хамгаалах үйл ажиллагааг гүйцэтгэдэг.

Тогтвортой байдлын сангийн хөрөнгө оруулалтын зорилго нь эрсдэл багатайгаар хуримтлалаа өсгөх бөгөөд хуримтлагдсан орлогоосоо зөвхөн гадаадад хөрөнгө оруулах бодлого баримталдаг.

Энэ нь 2 шалтгаантай байдаг.

1. Чилийн эдийн засагт инфляцыг хөөрөгдөх, үнэ өсөхөөс зайлсхийх буюу уул уурхайн бус салбарын хамгаалдаг.
2. Улс төрийн дарамтанд орохоос сэргийлдэг.

Эдийн засаг, нийгмийг тогтворжуулах сан, тэтгэвэрийн сангийн хөрөнгө оруулалтын бодлого нь 2013 онд шинэчлэгдсэн бөгөөд хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 7. Эдийн засаг, нийгмийн тогтворжуулалтын сангийн хөрөнгө оруулалтын бодлогын хувь

Төрөл	Хувь
Гадаад улсуудын засгийн газрын бонд	55%
Валютын зах зээл	34%
Үнэт цаас	7,5%
Инфляцтай уялдаатай засгийн газрын бонд	3,5%

Хүснэгт 8. Тэтгэвэрийн сангийн хөрөнгө оруулалтын бодлогын хувь

Төрөл	Хувь
Улсын болон засгийн газрын бонд	48%
Корпорацийн бонд	20%
Инфляцыг индексжүүлж тооцсон засгийн газрын бонд	17%
Үнэт цаас	15%

Гадаад валютын хөрөнгө оруулалтын сагсыг тодорхой судалгааны дагуу тодорхойлдог бөгөөд 40% нь америк доллар, 25% евро, 20% иен, 7,5% Швейцар франк эзэлж байна. Ийм арга замаар сангаа арвижуулж, хөрвөлтийн бэлэн байдлыг хангаж, эрсдлээс хамгаалдаг.

2.5 АЗЕРБАЙЖАНЫ ГАЗРЫН ТОСНЫ САН

Азербайжан улс 1999 онд газрын тосноос олсон орлогыг удаан хугацаанд тогтвортой өсөлтийг хангах зорилгоор төрийн мэдлийн газрын тосны санг Ерөнхийлөгчийн зарилгаар байгуулсан байна. Энэхүү сан нь байгалийн баялгийн менежментийг сайжруулах, уул уурхайн олборлох салбарыг төрийн бодлогоор дэмжих, ядуурлыг бууруулахад чиглэсэн үйл ажиллагаа явуулах зорилготой байгуулагджээ.

Сан нь тус улсын төсвөөс гадуур байх бөгөөд Азербайжаны төрийн мэдлийн газрын тосны компанийн бүтээгдэхүүн хуваах гэрээгээр орох орлого, ногдол ашиг, ашиг хуваах гэрээгээр авах ашиг, урамшууллын төлбөрийг хуримтлуулдаг.

Түүнчлэн газар ашигласны төлбөр, нефть дамжуулах хоолойгоор газрын тос тээвэрлэсний хөлс, газрын тос болон байгалийн хий дамжуулах бусад хоолой ашиглалтаас орох төлбөр хураамж, нефтийн сангийн хөрөнгө оруулалтын ашиг зэрэг орлогыг төвлөрүүлдэг. Гэхдээ энэ санд орох орлого газрын тосны зах зээлийн үнийн хэлбэлзэлээс хамаарахгүй тогтсон хэмжээтэй байдаг.

Олборлох үйлдвэрлэлийн ил тод байдлыг хангах санаачлагын дагуу Азербайжаны засгийн газар нефтийн сангийн орлого, зарлагын тухай мэдээллийг веб сайтаар дамжуулан олон нийтэд ил тод байлгадаг ажээ.

Уг санд 2004 онд 964 сая ам.доллар, 2005 онд 1.4 тэрбум ам.доллар төвлөрчээ. Энэ сан үйл ажиллагааны зардлаа хаахын сацуу хэд хэдэн чиглэлээр хөрөнгө зарцуулдаг.

Тухайлбал, улсын төсөвт нийлүүлэх, улс орны дотоодод дүрвэгсдийн асуудлыг шийдэх, тэдэнд зориулж хөрөнгө гаргах, нефть дамжуулах хоолойг санхүүжүүлэх, төрийн мэдлийн компанид дүрмийн сан бүрдүүлэх зэрэгт мөнгө зардаг.

Гэхдээ санаас хөрөнгө гаргахдаа улсын нэгдсэн төсвөөр дамжуулан хөрөнгө оруулалтын бодлогод нийцүүлэн гаргана.

Хамгийн хэрэгцээтэй, өндөр ашиг оруулж чадах тэр төсөлд л хөрөнгө гаргахыг зөвшөөрдөг ажээ.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- http://www.futurefund.gov.au/about_the_future_fund/governance
Австрали улсын Ирээдүйн сангийн цахим хаяг
- <http://www.swfinstitute.org/swfs/future-fund/>
Австрали улсын Ирээдүйн сангийн цахим хаяг
- http://www.futurefund.gov.au/__data/assets/pdf_file/0003/6969/2015_Portfolio_update_to_30_September_2015.pdf /2015 оны 9 сарын 30-ны байдлаар Австрали улсын Ирээдүйн сангийн хөрөнгийн талаарх мэдээлэл/
- Австралийн Ирээдүйн сангийн акт- <https://www.comlaw.gov.au/Details/C2007C00620>
- “Уул уурхайн салбарын бодлогын зарим асуудлууд”. ННФ, 2009 он.
- Natural Resource Funds/Stabilization Funds: International Experience. Mauricio Villafuerte. 2009 он
- www.national.fund.kz
- www.minfin.ru
- www.miningtopnews.com
- www.regjeringen.no
- Норвегийн төрийн тэтгэврийн сан-Government Pension Fund of Norway
http://en.wikipedia.org/wiki/The_Government_Pension_Fund_of_Norway
- <http://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund-rankings/>